

Гнатюк В. В., PhD з політичних наук, науковий співробітник Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою  
(Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна)

### ДОВІРА ДО ДЕРЖАВИ ТА СОЦІУМУ У КОНТЕКСТІ ЗМІНИ КРАЇНИ ПЕРЕБУВАННЯ: РОЛЬ ТРАВМАТИЧНОГО ДОСВІДУ НА ПРИКЛАДІ ВОЄННИХ МІГРАНТІВ З УКРАЇНИ

Вчені досить часто за останні два десятиліття обґрунтовували думку про *досвід* як один з чинників формування *довіри* мігрантів до держави і суспільства у межах країни їх перебування [1]. Відповідно такий досвід транслюється як поєднання контекстів: з якого вони прибули та того, де вони проживають зараз. Важливе місце у цьому аспекті відіграв травматичний досвід, що обумовив (як один з факторів) виїзд мігрантів з України. У цій ситуації *досвід* пережитого людського насилля, війни, смертності і взаємодії з державою зазвичай переноситься на площину, актуальну для нової системи [2]. Іншими словами, *доміграційний досвід* є передумовою у сприйнятті і формуванні довірливого ставлення, але вже в іншому контексті. Він обов'язково буде поєднувати переживання і травматичні стреси, а, отже, матиме вплив на соціальний та інституційно-політичний вимір у двох аспектах (у відношенні до вимушених мігрантів): *особистісний* з фокусом на суспільний простір та *інституційний* – на державні інститути. Це постає підґрунтям інтеграції особи та її адаптації до нових умов, спираючись на попереднє відчуття *довіри* чи її відсутності.

Наукові роботи виділяють вплив насилля на *рівень довіри* мігрантів з негативної та позитивної сторін. Це проявляється у формі «вищого», «схожого» чи «нижчого» значень *узагальненого рівня довіри* у порівнянні з корінним населенням у країнах перебування. Базуючись на первинних даних комплексної розвідки «Ціннісні орієнтири українських вимушених мігрантів у Польщі та Іспанії», реалізованої Міжнародним інститутом освіти, культури та зв'язків з діаспорою НУ «Львівська політехніка» у співпраці з Українською асоціацією «Джерело» (Барселона, Іспанія) [3-4] (польовий етап тривав протягом 18-30 березня 2024 року у Польщі (2318 респондентів) та з грудня 2023 року по лютий 2024 року в Іспанії (300 респондентів)), то варто апелювати до «вищого» рівня. Тобто до тих джерел, що визначають вплив воєнного конфлікту та його психологічних післянаслідків саме з позитивної сторони [5]. Одним із трактувань є ідея, що люди можуть змінюватися через боротьбу з травматичним досвідом, бо здатні знайти новий сенс та мету у житті, а також поглибити свої моральні цінності [6]; вони можуть відчути взаємну підтримку, яку досі не мали [7]; чи вони можуть отримати допомогу, якої потребували після пережитого досвіду [8]. Як наслідок, *післяконфліктний досвід* може мати вплив на посилення довіри мігрантів до незнайомців та інститутів держави у такому вимірі.

Однак успіх та ефективність інтеграції мігрантів залежить і від ставлення громадян країни перебування, бо формує умови у налагодженні *довірливих відносин* та посилює взаємодію поміж учасниками комунікації. Це доводять розвідки про те, що сприятливе середовище якісно впливає на зростання від новоприбулих проявів альтруїзму, чесності, співпраці та інших важливих суспільно спрямованих дій [9]. Спираючись на дослідження МІОКу, у якому вивчався досвід українських вимушених мігрантів у Польщі та Іспанії (зокрема і *питання довіри*), можемо зрозуміти, що *зміна середовища* вплинула на *зміну рівня довіри* (чи трансформацію недовіри в довіру) після їхнього переїзду. Безумовно, не сам факт міграції сприяв посиленню довірливого ставлення до різних суспільних груп та інститутів держави (треба брати до уваги факт, що воєнний мігрант не є добровольцем, що покинув свою країну), але зміна інституційного і соціального контексту це зумовлює. На фоні психологічних травм і потрясінь та сприятливого середовища, мігранти змогли

піти на ризик (соціалізуватися, прийнявши традиції, норми та моделі поведінки, властиві суспільству) почати довіряти незнайомцям та інститутам держави, аби наслідувати та частково сповідувати колективне мислення країни перебування. І це велике досягнення, яке демонструє, що певним чином негативний психологічний ефект під час воєнного конфлікту може бути подоланим у позитивному ключі. Оскільки без цього контексту не могли відбутися успішна подальша інтеграція, адаптація та формування високого рівня довіри до соціуму та інститутів держави після двох років життя в Польщі та Іспанії. З іншого боку, досить складно також спрогнозувати, які психологічні постраждання будуть згодом, але підґрунтя, що було закладене, залишає позитивні перспективи для воєнних мігрантів з України у цих державах. Саме тому припущення, що індивіди, які отримали психологічні травми та брали участь у воєнних конфліктах, можуть підвищити рівень довіри до держави і суспільства через зміну місця перебування, цілком підтверджується, принаймні, на прикладі двох кейсів. Загалом ця проблема потребує розширення вибірки країн, де сьогодні вимушених мігрантів є найбільше (наприклад, до п'яти або ж десяти). Звісно, наявні випадки, де завдані психологічні травми та потрясіння потребують більш тривалої допомоги, проте усереднені дані, отримані на основі опитування, висвітлюють, що ситуація, принаймні, у Польщі та Іспанії, більш, ніж оптимістична.

#### Список використаних джерел:

1. Hynes, P. (2017). Trust and mistrust in the lives of forcibly displaced women and children. *Families, Relationships and Societies*, 6(2). pp. 219–238. URL: <https://doi.org/10.1332/204674317X14861127722366>
2. Hall, J., Kahn, D. (2020). The Impact of War: Posttraumatic Stress and Social Trust Among Refugees. Delegationen för migrationsstudier. Series 3. Stockholm: Department of Peace and Conflict Research. 42 p. URL: <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-420664>
3. Долінська, О., П'ятковська, О., Гнатюк, В., Сорочук, М. (2024). Ціннісні орієнтири українських вимушених мігрантів у Польщі: результати дослідження. І. Ключковська (ред.). Львів: Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою. 25 с.
4. Долінська, О., П'ятковська, О., Гнатюк, В., Сорочук, М. (2024). Ціннісні орієнтири українських вимушених мігрантів в Іспанії: результати дослідження. І. Ключковська (ред.). Львів: Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою. 24 с.
5. Blattman, C. (2009). From Violence to Voting: War and Political Participation in Uganda. *American Political Science Review*, 103(2). pp. 231–247. URL: <https://doi.org/10.1017/S0003055409090212>
6. Ramos, C., Leal, I. (2013). Posttraumatic Growth in the Aftermath of Trauma: A Literature Review About Related Factors and Application Contexts. *Psychology, community & health*, 2(1). pp. 43–54. URL: <https://doi.org/10.23668/psycharchives.2243>
7. Barron, P., Rahayu, S., Varada, S., Febriani, V. (2010). Disturbing the equilibrium: movements out of poverty in conflict-affected areas of Indonesia. *Moving out of Poverty* / eds. by D. Narayan-Parker, P. Petesch, L. Pritchett. Washington, DC, Basingstoke: World Bank; Palgrave Macmillan. pp. 290–337.
8. Lyons, R., Mickelson, K., Sullivan, M., Coyne, J. (1998). Coping as a Communal Process. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15(5). pp. 579–605. URL: <https://doi.org/10.1177/0265407598155001>
9. El-Bialy N., Fraile Aranda E., Nicklisch A. et al. (2022). To cooperate or not to cooperate? An analysis of cooperation and peer punishment among Syrian refugees, Germans and Jordanians. *Journal of Economic Psychology*, 89; 102484. URL: <https://doi.org/10.1016/j.joep.2022.102484>